

Về hai câu đối trước cổng trường Petrus Ký

Trần Thạnh

Có lẽ ít có người học sinh nào từng mài đũng quần ở trường Trung Học Petrus Trương Vĩnh Ký mà chưa từng một lần nghe nói đến hai câu đối trước cổng trường. Nhiều người thuộc nằm lòng, dù thời gian đã hơn 30 năm, đối với một số người có khi là hơn 50 năm. Mới đây một người bạn thắc mắc về ý nghĩa chính xác của hai câu đối này. Vậy là tôi có dịp “rà” lại những gì mình đã nghe và đã hiểu.

Khổng Mạnh cương thường tu khắc cốt

Tây Âu khoa học yếu minh tâm

Theo tài liệu được ghi trên trang web của Văn Phòng Ban Liên Lạc Cựu Học Sinh Petrus Ký Lê Hồng Phong (<http://www.petruskylhp.org>), năm 1951, Thầy Ưng Thiệu, giáo sư Hán Văn tại trường, đã viết hai câu trên như một lời nhắn nhủ đến các thế hệ học sinh của trường sau này. Ông Hiệu Trưởng Phạm

Văn Còn liền cho khắc trước cổng hai câu đối đã đi vào ký ức của bao nhiêu thế hệ học sinh từ đó.

Hãy ghi vào xương cốt đạo lý cương thường của Khổng Mạnh để tu tập, hãy làm sáng tâm trí của mình với kiến thức khoa học của Tây Âu, đó là lời giải thích thường được nghe. Nhưng tôi suy nghĩ, muốn tìm hiểu kỹ từng chữ.

Tu là gì? Có phải là chữ tu trong tu nghiệp, tu thân? Nhưng nếu vậy thì chữ yếu trong câu hai phải hiểu là gì đây để đối lại với chữ tu? Còn minh tâm có phải là làm sáng tâm trí.

May mắn thay trên bìa quyển Kỷ Yếu của trường niên khóa 1972–1973 với hình chụp cổng trường tương đối rõ ràng giúp tôi tìm được câu trả lời. Với vốn liếng chữ Nho chưa đủ để đọc Tam Tự Kinh, tôi phải dùng quyển Hán Việt Tự Điển của Thiều

Chữ tìm tra từng chữ, ráng nhìn mặt chữ viết kiểu cách trên tấm hình chụp mà so với những chữ in rõ ràng chân phương trong từ điển.

孔孟綱常須刻骨
西歐科學要銘心

Chữ minh (銘) trong minh tâm được viết với bộ kim (kim 金 bên trái, danh 名 bên phải) có nghĩa là khắc, khác với chữ minh (明) trong bình minh hay minh nguyệt, được viết với bộ nhật (nhật 日 bên trái, nguyệt 月 bên phải) có nghĩa là sáng. Minh tâm phải được hiểu là khắc vào tâm trí, không quên. Tiếng Hán Việt nói khắc cốt minh tâm cũng như tiếng Nôm nói ghi lòng tạc dạ. (Tôi tin rằng tạc và dạ là hai tiếng Nôm; xin các bậc cao minh chỉ giáo.)

Còn chữ tu (須) được viết với bộ hiệt (頁), có nghĩa là nên, khác với chữ tu (修) viết với bộ nhân, có nghĩa là sửa cho tốt (như trong chữ tu thân). Hiểu chữ tu trong câu một là nên mới đổi lại được với chữ yếu (要) trong câu hai có nghĩa là muốn, cần. Vậy hai câu đối của Giáo sư Ưng Thiều nên được hiểu là:

Đạo lý cương thường của Khổng Mạnh: nên khắc vào xương
Kiến thức khoa học của Tây Âu: cần ghi vào lòng.

Hai câu đối này nay không còn trước cổng ngôi trường đã thay tên, nhưng nó sẽ còn mãi trong tâm trí những thế hệ học trò đã ra đi từ mái trường thân yêu đó.

SYDNEY, THÁNG 6-2009